

Bidrag til Nørre Aaby Sogns Historie.

I chronologisk Orden indsamlede af
Vedel Simonsen 1832.

Ved Sognepræst *Gustav Schovsbo*.

Der henligger i Landsarkivet i Odense et stort, hidtil utrykt Værk af Vedel Simonsen. Han har med en utrolig Flid samlet Bidrag til hele Vends Herreds Historie. Var det ikke en værdig Opgave for »Historisk Samfund for Odense og Assens Amter« at besørge dette Værk offentliggjort efterhaanden i Aarskriftet? Jeg tillader mig herved at gøre Begyndelsen med Nørre Aaby Sogn, idet jeg har afskrevet alt, hvad han har derom, rettet Fejlene og udfyldt Manglerne saa nogenlunde. Disse Rettelser findes i det efterfølgende indklammede med [].

Af de 50 trykte og utrykte Kilder, Vedel Simonsen har benyttet og nøjagtig angiver, skal nævnes følgende:

S. R. D. betyder Scriptores rerum Danicarum.

Pontoppidan: Theatrum Daniæ 1730. (Pont.)

— Kirkehistorie 1741.

— Danske Atlas 1774.

Bloch og Næraa: Den fyenske Gejstligheds Historie 1787.

Gamle Samlinger til den danske Historie 1779.

Hoffmanns Fundatzer 1760.

Begtrup: Om Agerdyrknungen i Fyen 1806.

A. Berntsen: Danmarks og Norges frugtbare Herlighed 1656.

Fogtmanns kongelige Rescripter fra 1660 til 1802.

Odense Adresse Contoirs Efterretninger fra 1772 til 1802.

»Desuden har jeg ladet Maler N. Ringe paa min Bekostning berejse Egnen for at indsamle Sagn med Hensyn til den svenske Fejde, optage Tegninger og undersøge et og andet, som var mig tvivlsomt.«

Om Egnens gamle Beskaffenhed veed jeg saare lidet at sige. Sognet gennemstrømmes af en Aa, hvoraf det har Navn, som falder ud i Gamborg Fjord og maaske i gamle Dage har været sejlbare.

At det tilforn har haft betydelig Skov slutter jeg ikke alene af Navnet Aabylund, men Brangstrups tilkendegiver vel ligesom Herregaarden Brangstrups¹⁾, at man dér tilforn har maattet afbrænde Skoven for at give Agerdyrkeren Plads.

Navn af Nørre Aaby har det med Hensyn til Sønder Aaby i Husby Sogn, ligesom Vester Aaby i Salling Herred formodentlig har det Navn med Hensyn til Øster Aaby i Skaarup Sogn.

Beviser for Sognets hedenske Beboelse have vi i en Høj i Christen Rasmussens Have i Nørre Aaby, hvorpaa hver Nat et Lys lod sig se, samt i de 1571 omtalte Nebelhøje, Duehøje og Byhøje.

1231 nævnes et Aaby i Fyen som kongeligt Domene (S. R. D. 7, p. 530), men om det er dette Aaby eller, som Langebek mener, Vester Aaby, skal ikke kunne siges.

[Navne Jenssøn af Slægten Krigebusk eller Gyrsting var fra 1421 til sin Død Biskop over Fyens Stift. Var 1439 med til at opsigte Erik af Pommern Huld- og Troskab. Døde 1440, noget over 56 Aar gl. og skal være begravet i Nørre Aaby Kirke. (Pont. II, p. 432).]

1490 var Hr. Anders Sognepræst her paa Stedet²⁾ og formodentlig den samme som Hr. Anders de Oby, der var Medlem af Elænde Gilde i Odense³⁾, hvorimod Hr. Andreas Saxesen de Aaby, der ogsaa var Medlem af samme Gilde⁴⁾, maaske snarere var Præst i Vester Aaby.

Efter Hr. Anders skal Hans Bondesen have været Præst her paa Stedet.

1510 og »Ave Maria« læses paa Kirkens største Klokke. [Indskriften lyder: ihelp . Jhesus . Maria . Anna oc Sanct Sanna ora pro nobis.]

1556 var Hr. Peder Sognepræst her paa Stedet i Følge et Sognevidne, Gjelsted Præstegaard angaaende, og hos ham har uden Tvivl

¹⁾ I Nørre Lyndelse Sogn.

²⁾ Bloch og Næraa: Den fyenske Gejstligheds Historie.

³⁾ Gl. Saml. 1.1.43.

⁴⁾ Sstds. p. 40.

Hr. Niels Hansen været Kapellan¹⁾, som siden blev Sognepræst i Balslev [ukorrekt! Niels Hansen, »en liden, graa Mand, indoctus min Skolebroder i Odense«, som Biskop J. Madsen siger p. 39 blev Præst i Fjelsted-Harndrup 1573 og døde 1592. Derimod blev Hr. Peders Søn Hans Pedersen Præst i Balslev-Ejby, døde Paaskenat og ligger begravet i Balslev Kirke, hvor der er Gravskrift over ham].

1571 ses af Provstebogen en Gaard i Byllerup, som aarlig skylder 6 Ørter²⁾ Byg, og et Hus ibid., hvoraf ydes aarlig 7 Gæs, Æg Arbejde etc. foruden sammes Herlighed at have henligget til Vends Herreds Provsti. (Hoffm. 5, p. 416—17).

S. A. udgjorde Sognets gejstlige Intrader i Følge den da optagne Provstebog som følger [se Aarbog for 1920, p. 404—405].

1588 var Hr. Ib Andersen (f. 1537) Sognepræst i Nørre Aaby [han nævnes som saadan allerede 12. September 1567³⁾] i en Bestemmelse angaaende Kalentegodset i Vends Herred, Bispearkivet og fik sig s. A. en Kapellan Hr. Hans (som var Degnens Søn paa Stedet, født 1559, og havde en smuk, stærk Røst⁴⁾). Hans Hustru hed Maren [skal være Karine]. Hovmesteren for Hr. Henrik Gyldestjernes Børn Hr. Knud Nielsen var egentlig kaldet til Kapellan her paa Stedet; men da han af Vaade begik et Mord, blev han i det Sted Skolemester i Tanderup og siden Sognepræst dér 1596 eller 1598 (Bloch 2.1.3, 28—29).

[1589, den 8. Oktober, visiterede Biskop Jacob Madsen i Nørre Aaby og bemærker ved denne Lejlighed: omnes bonum testimonium, 3: baade Sognepræst, Kapellan og Degn virker til Menighedens fulde Tilfredshed.

1593, den 30. Januar, valgtes Hr. Sone Lauritzen, Sognepræst i Middelfart fra 1592 til ca. 1617, til Provst i Herredet, dog paa visse Betingelser, hvoriblandt . . . 6) sententiis pronuntiandis conferat se in provincialem ecclesiam Ouby, 7) ibi cum coadjutoribus

¹⁾ En Kapellan fik paa de Tider i aarlig Løn 10 Daler, Kost og fri Seng og Hus (Biskop J. Madsens Visitatsbog ved Crone, p. 51).

²⁾ 1 Ørt Byg = 1½ Td.

³⁾ I en 1568 indsendt Beretning angives Inventariet i Nørre Aaby Præstegaard at have været »3 Køer, saa gode som 6 Daller, en gammel brygge kiedell paa 2 Tdr: Item et gammelt ølkar, 4 tønne rum, og 1 gammelt Bord med Bordlade«.

⁴⁾ Biskop J. Madsen, p. 379; han tilføjer: »bene se expedivit«, 3: han prædikede godt.

suis, Duo. Jacobo in Ouby & Dno. Georgio in Uby, negotia fratrum tractantur (J. Madsen p. 368 f.)

Paa den nederste Kvindestols indre Side staar indskaaret med smukke og tydelige Bogstaver: »Jens Hat oc Hans Rasmussøn De lod gjøre Desse Stolle paa Kierckens Wegenne i Hr. Jeb Anderssons Tid Anno 1598.«

Under en Skrivelse af 14. August 1597 staar Hr. Ibs egenhændige Underskrift:

»Jep Andersson m: p:« og hans Signet:

I hans Tid hændte den Begivenhed, som er omtalt i dette Aarsskrift for 1920, p. 409: Ved Herredskonventet i Nørre Aaby Præstegaard den 5. August 1601, hvor Biskop Jacob Madsen var til Stede, fik man 15 Retter Mad, en Ødselhed, der vakte Bispens Mishag.

Hr. Ib nævnes endnu 1603.]

1595 eller saa omtrent [skal være ca. 1607] blev Hr. Hans Jespersen (uden Tvivl den under 1588 omtalte Kapellan Hr. Hans; thi Degnen hed Jesper¹⁾) Sognepræst.

1627 var han²⁾ hos Biskoppen tillige med Hr. Mads Olufsen i Kjerte angaaende den Trætte, denne paaførtes, fordi han havde ægtet et besvangret Menneske. Han havde og selv det Vanheld, at han havde en Søn, der havde besvangret et Menneske, hvorfor han 1628 var ude hos Biskoppen at bede for ham³⁾.

Han døde 1630.

1623 savnes Sognet i Præsteindberetningerne for dette Aar.

Omtrent ved denne Tid henhørte 3 Gaarde i Aaby til Hinds-gavls Slots Tjenere og til den saakaldte Indslef Fjerding (B. A. 2, p. 134), ligeledes 3 Gaarde i Brangstrup og 5 i Byllerup til den saakaldte Balslev Fjerding⁴⁾ (p. 135).

1624 blev Hr. Jens Nielsen Ore (f. 1596) beskikket til Kapellan her i Kaldet [ordineret den 17. November 1624, 28 Aar gl.].

¹⁾ Paa Latin Casparus.

²⁾ Dette gælder dog vist snarere Hr. Hans Jespersen i Guldbjerg-Nørre Sandager, »en Præst, der var mere hovmodig end lærd«, siger J. Madsen; thi Mads Olufsen blev gift med hans Steddatter.

³⁾ Ny kirkehist. Saml., 6. Bind, p. 746.

⁴⁾ Vends Herred var delt i 5 »Fjerdinger«. Vedel Simonsen: Borgruiner II, p. 133—136.

1630 blev forommeldte Kapellan beskikket til Stedets Sognepræst; men s. A. [6. November] blev han afsat fra sit Embede, uden at man finder, hvad han havde gjort. [Ny kirkehist. Saml. p. 746 f. taler om hans »Forseelse« uden at angive, hvad der menes dermed. Han blev ca. 1634 Sognekapellan for Middelfart-Kauslunde og begravedes i Middelfart den 3. Februar 1654. Middelfart Købstads Skifteprotokol oplyser: »Den 7. August 1654 stod et venlig Skifte og Deling efter salig afgangne Hr. Jens Nielsen, forrige Kapellan, imellem hans efterladte Hustru Ingeborg Monrad, nærværende hendes trolovede Fæstemand Hr. Poul Sørensen¹⁾ paa den ene og den salig Mands efterladte Datter Kirsten Jensdatter udi hendes tilforordnede Værge Hans Poulsens Nærværelse paa den anden Side. Og hvad dennem imellem er skift og delt, findes udi Skiftetbrevet antegnet med Nummer, som i Bredden²⁾ staar« (Nr. 160).]

1630, da Hr. Ore var afsat, skrev Bispen for Hr. Alexander Christensen (f. i Sønderborg 1600, nogle Aar Haandskriver hos Bispen og 1629 Kapellan i Brænderup og Ore) til Frue Anne Friis, Hr. Laurids Lindenovs (til Oregaard) angaaende Kaldet. 1631 var 2 Bønder fra Indslev³⁾ og sagde ham deres Tanker angaaende Præst at kalde. Ligesom og Hr. Gregers Krabbe, Lensmand paa Hindsgavl, samme Dag talede med Biskoppen derom. Endelig fik han Kaldsbrev og levede endnu 1660 og havde 2 Sønner, af hvilke Frederik Alexandersen blev hans Eftermand og Hans Al. Sognepræst i Brændekilde — samt en Datter Margrethe Alexandersdatter, gift med Hr. Hans Jørgensen, Sognepræst i Skeby (Giessings Jubellærere 2, 2, p. 168).⁴⁾ [Den anden Datter Dorothe blev 1667 gift med Dines Hansen, Præst i Sønder Broby.]

1) P. S. Weile, hans Eftermand i Embedet.

2) Formodentlig = Margen.

3) »1655, den 12. Januar, døde Peder Jensen i Aaby, den sidste af mine Kaldsmænd i dette Sogn. Hvilken Gud en ærefuld Opstandelse forlene.« (Kirkebogen.)

4) Treschow siger i sit Værk med samme Titel, at Hans Jørgensen tilhørte en Slægt, der 1753 udgjorde en Skare af flere end 1144 Mennesker foruden en hel Mængde ukendte. Af dem havde 7 været Bisper, 4 Professorer, 300 Provster, Præster, Rectorer og andet Slags Gejstlige o. s. v. »Se, alle disse ere Børn og Descendenter, besvoglede og beslægtede til Jesper.

Som vel en Bonde var og maatte Ploven kjøre.

Men Gud omsider ham fra Ploven vilde føre.

To Sønner ofred ham til Herrens Tjeneste,

Men det blev ham og dem en riig Velsignelse.«

Bemeldte Præst skal have givet den smukke, forgyldte Prædikestol af Billedhuggerarbejde, som under hver Afdeling har et latinsk Vers. [Paa Himlen over Prædikestolen staar: 1649 udi Hr. Alexander Christensøns Sognepræstis Tid er denne Prædikestol gjort af ny af Hans Nielsøn, Bilthugger i Melfar.]

1650 oprettede bemeldte Præst et Epitaphium med Portræt over sig og Familie i Kirken med følgende Indskrift:

»O arbor vitæ! sine te sumus arida ligna; si tibi conserimur, florida palma sumus.¹⁾

1656 nævnes Sognet som henhørende til Hindsgavl Slots Len (A. Berntsen 1, p. 220).

Om Svenskekrigen 1658—59 kan her fra Sognet følgende Underretning gives.

I Kirkebogen læses: den 19. December 1657 hjemmedøbt Peder Jespersens (Rytter under Ritmester Henrik Weyers Compagnie) hans Datter, hvis Faddere vare: Ritmester Weyers Frue, en Rytterkone og 2 Ryttere. — 1658, den 4. Maj, begravet en Mand [Søren Lauritsen], som først havde haft en Gaard i Skrillinge, siden en i Svenstrup og endelig i denne bedrøvelige Tid maatte flygte herhid og lade lægge sine Ben til Hvile paa Nørre Aaby Kirkegaard [63 Aar gl.]. — Den 4. August døbt et Barn, som var avlet i Hor med en Rytter, der havde sit Kvarter i Brangstrup. — Den 23. Søndag efter Trin. var Michael Kummeritz, Studiosus og Fanejunker, født i Sachsen, Fadder til et Barn i Aaby Kirke.

1659, 3. Paaskedag, blev begravet en Korporal af Captain Nanne Bengtsens Folk, barnefødt i Skaane. — Christi Himmelfartsdag kastet Jord paa en svensk Soldat, født i Bleking, som stod ved Nanne Bengtsens Compagnie. Den 4. Juni blev et Barn hjemmedøbt i Aaby, og da var der kun 2 Faddere, da alle de andre af Byen var deres Huse forløbne for det ankomne, plyndrende Parti. — Den 6. August blev Hans Sørensen i Brangstrup skudt i sit tynde Liv af en Rytter uden al Aarsag (Gud hævne hans Blod!) og blev jordet den 10. i sit 40. Aar. — Den 11. Søndag efter Trin. blev læst over et Barn²⁾, som den 4. Maj for Opløb og Plyndring blot blev hjemmedøbt. — Fra 8. September til Nytaar

¹⁾ O, du Livets Træ! uden dig ere vi tørre Grene; dersom vi forenes med dig, ere vi blomstrende Palmetræer.

²⁾ D. v. s.: det blev efter Hjemmedaab fremstillet i Kirken.

1659 er 14 og fra Nytaar til 1. Maj 1660 42 døde¹⁾; ja, Præsten døde maaske selv med, i det mindste har han her hørt op med at skrive i Bogen, og hans Eftermand [og Søn] begynder først i Oktober at fortsætte Kirkebogen.

Forresten fortælles der, at de første Svenske ankom til Præstegaarden, uden at nogen her paa Stedet vidste af deres Landgang eller Komme at sige; da de kom til Præstegaarden, hvilket skete paa en Kirkedag, medens Præsten var i Kirken, stod Tjenestedrengen og lagde sine Arme paa Stalddøren og saa hen til Porten, da han med eet ser 2 svenske Ryttere sprænge ind i Gaarden, som havde en Bondekarl bunden imellem deres Heste, for at han skulde vise dem Vej til de Gaarde, hvor der boede fornemme og bemidlede Folk. Drengen, som hørte den ene sige, at han vilde skyde ham, og den anden svare, at det var ikke værd at gøre, smuttede i en Hast ud ad en Bagdør, løb til Kirken²⁾ og kaldte paa Præsten; men inden han kom hjem, var hele Gaarden opfyldt med svenske Krigsfolk (Ringe).

Smedefolkene i Nørre Aaby flygtede saa hurtigt for Fjendens Ankomst, at de ikke kunde faa Tid til at faa deres lille Barn med. Dette sig selv overladte Pigebarn krøb nu under Alarmen op i Ovnens, som just stod fuld af Brød, da de samme Dag havde bagt, og her opholdt hun sig siden i Skjul og var saa heldig ikke at blive opdaget, da Husets Ubetydelighed ingen Fjender lokkede did: naar hun hungrede, gravede hun i Brødene, og naar hun tørstede og alt var roligt, krøb hun frem af sit Skjul og drak Vand; paa denne Maade opholdt hun Livet, saa længe dette Sæt Svenske opholdt sig i Byen; ogsaa siden opholdt Forsynet hende, men sine Forældre saa hun aldrig mere (Ringe).

I Brangstrup flygtede en Gaardkone, som var frugtsommelig, ved deres Ankomst ud i Haven, hvor ogsaa Fødselen straks kom paa hende; i denne Nød hørtes hun af nogle Folk i Nabogaarden, som havde skjult sig paa Høslyden; disse kom ned og fik hende og det spæde Barn op til sig paa Slyden, hvor de siden delte med hende noget tørt Brød, som var det eneste, de havde, og da dette

¹⁾ Det er jo mange i et saa lille Sogn. Endnu i 1828 var der i Nørre Aaby Sogn kun 505 Mennesker, i Indslev Sogn 577. Efter Krige plejer jo smitsomme Sygdomme at hærge Landene.

²⁾ Tæt ved Præstegaarden.

gik op, malede de Hørknævl paa en Haandkværn og lavede sig deraf en Grød eller Vælling (Ringe).

I Brangstrup var den Tid en Gaard, som i sin Bygning udmærkede sig ved et bedre og smukkere Udseende end sædvanligt, og indvendig var Døre og andet Fjælleværk med Blommer eller broget Maling udziret; her troede de Svenske, at der endelig maatte være Rigdom inde, og da de nu kom ind og ingen andre fandt end en gammel Mand, som ikke kunde sige dem, hvor Rigdommen var at finde, klædte de ham af og lagde ham op paa et Bord, hvor de overhakkede hans nøgne Krop med en Hegle for at tvinge ham til Bekendelse (Ringe).

I en Gaard i Gadstrup var Svenske, som holdt Marketenderi eller bryggede og bagede for Arméen; disse Svenske tvang en Pige dér fra Egnen, som hed Ane, til at arbejde for sig; hun mistede derved sine Fingre, som i den sjælden strenge Vinter frøs af hende efter Knoglerne. Denne Pige havde 2 mindre Søskende, som hun hemmelig tog sig af, det bedste hun kunde; om Dagen gik de ude i Gadstrup Lund; men om Aftenen kom de til Gaarden, hvor hun da tog dem ind i Bryggerset, hvor de laa bag Hede-Kedlen. Den svenske Marketenderske lagde Mærke til, at hun ofte gjorde sig Ærinde ud om Aftenen og da lukkede Dørene op og i, hvorfor hun sagde til hende, at hun havde nok en Kæreste, som kom til hende om Natten; men det kunde hun med Sandhed benægte. Naar hun bagte, passede hun forresten paa at faa noget af Dejgen delt, saa hun bagte et Par Kager deraf til sine Søskende, hvorved de opholdt Livet; thi Marketendersken talte hende Brødene i Ovn, og altsaa kunde hun intet faa uden ved at gøre 2 af et (Ringe).

En anden Beretning henlægger Scenen for denne Fortælling til Nørre Aaby selv, kalder Pigen Karen og Marketendersken »Frue«. Der arbejdedes hver Dag i Marketenderiet med at brygge og koge Mad baade til Officerer og simple Soldater. Begge Pigens Søskende opholdt sig om Dagen skjult i Aabylund, men om Natten i en Slippe bag Ovn. Fra Begyndelsen af havde hun let ved at faa Føde til dem, da alt var i Overflodighed og der sparedes ikke heller; men siden, da Forraadet svandt og de tit maatte drage vidt omkring for at finde et Kreatur til at slagte, blev alt atter taget knappere, Fruen talte Brødene og sad for det meste oppe om Natten. At Pigen forresten havde sin Nød med de unge, sven-

ske Soldater, der gik og slog op omkring hende, saa at hun hverken vidste, om det var Skæmt eller Alvor, er troligt; dog bevarede Marketendersken hende imod, at de intet ondt gjorde hende. Da Tiden kom, at de Svenske skulde samles ved Nyborg, græd Fruen meget og klagede sig for Pigen, at hun frygtede, de blev slagne¹⁾, og bad hende meget at drage med sig til Nyborg, for, om det gik dem ulykkeligt, hun da som et dansk Fruentimmer kunde tage sig af hende og tale godt for hende hos de Danske; men dertil var Pigen paa ingen Maade at bevæge, og saaledes blev hun ogsaa, da de rejste, med sine Søskende tilbage (Ringe).

I en Gaard i Gadstrup var i nogen Tid en stor, svensk Officer indkvarteret, som en Pige, navnlig Karen Bangs, opvartede, og da han rejste, skænkede han hende Gaarden, som hun ogsaa, da Beboerne var uddøde, til sin Død beboede; men for at undgaa Plyndring af de andre Svenske, som siden efter kom til Egnen, slagtede hun, saa snart Officeren var rejst, en So og hældte dens Blod omkring i Porten og i Gaarden; da de Svenske nu kom og saa dette Blod, troede de, at der var Blodsot i Gaarden og vovede aldrig at gaa derind (Eskild Sørensen i Gjelbjerg).

I Gadstrup var ogsaa den Tid en Dreng paa 16 à 17 Aar ved Navn Jørgen Bang, som de Svenske tillige med en anden af hans Slægtninge af lignende Alder og samme By stak ind under et Kavalleri-Regiment og tog med sig, da de forlod Egnen; deres Førere og Bevogtere bragte dem først til Middelfart, og her maatte disse Drengene sidde udenfor paa deres Heste og fryse, medens de andre var inde og levede højt. Paa samme Tid, som de her sad og ventede og frøs, var der netop et svensk Infanteri-Regiment opstillet paa Gaderne; disse Infanterister fandt deres Morskab i at narre Kavalleristerne og sagde derfor til disse Drengene: »Stig af og løb Jer Vej!« hvilket omtalte Jørgen Bang ogsaa efter nogen Betænkning gjorde og derved lykkelig undkom; men den anden, som ikke turde vove derpaa, maatte siden følge med de andre til Sverrig, og herfra skrev han engang hjem til sin Familie om at sende ham ti slette Daler, da han dermed kunde løskøbe sig; men da Familien ikke vilde, sendte Jørgen Bang ham dem, hvorpaa

¹⁾ Det blev de jo, som bekendt, ogsaa i Slaget ved Nyborg 14. og 15. November 1659; efter et frygteligt Mandefald maatte den svenske Hær overgive sig paa Naade og Unaade med Masser af Faner, Kanoner og Forraad.

han ogsaa kom hjem og siden redelig betalte ham de tilsendte Penge (Ringe).

Endelig fortælles, at en af de Svenske blev her tilbage i Sog-
net, som da han var bleven gammel og gik omkring at tigge, stedse
var tungsindig og idelig klagede over en Udaad, han i sine yngre
Aar som Soldat havde begaaet, idet han med en af sine Kamme-
rater var kommen ind et Sted, hvor 2 smaa Drengbørn laa og
smilede i Vuggen, og at han da havde sagt til sin Kammerat: »Lad
os slaa de Hunde ihjel; de skal ikke ligge dér og le ad os!« og
uagtet den anden bad godt for dem, stak han straks sin Kaarde
i den ene og gik ud og satte ham paa Gærdet og hugg derpaa
den anden med Hovedet imod Essehammeren, saa at de omkom
begge (Ringe).

1659 blev Hr. Frederik Alexandersen, Sognepræstens Søn, født
1632, beskikket til Medtjener hos sin Fader Hr. Alexander Chri-
stensen Sønderborg, og da denne 1660 døde, ogsaa i hans Sted til
Sognepræst kaldet. Han døde 1716 og var gift med Sognepræsten
Hr. Jørgen Hansens Datter af Skeby Else Jørgensdatter.

S. A. blev 2 Ørter Byg afslagne paa Skylden af den Gaard i
Byllerup, som henligger til Herredsprovsten, og det paa Grund af
Gaardens Ruin i Fejdetiden, da de Svenske havde Landet inde
(Provstebogen).

1664 bestod Sognet i Følge den gamle Matrikul af følgende
Byer og Steder:

<i>Nørre Aaby:</i>		Hartkorn:				
Præstegaarden...	7 Td. 3	Sk.	»	Fdk.	»	Alb.
Kirkejord.....	12 — 5	—	3	—	1	—
1 Gaard.....	8 — 5½	—	»	—	»	Hindsgavl.
1 do.	8 — 5½	—	»	—	»	do.
1 Hus.....	» — 5	—	»	—	»	do.
1 øde Hus.....	3 — »	—	»	—	»	Broholm.
1 Gaard.....	5 — 6	—	»	—	»	Lave Bilde.
1 øde Hus.....	» — »	—	»	—	»	—
1 afbrudt Gaard.	13 — »	—	»	—	»	Claus Dyre.

Aabylund:

1 Gaard.....	8 — 6	—	2	—	2	—	Henrik Lindenov.
1 do.	9 — 6	—	»	—	»	—	Søndergaarde.

Byllerup:

1 Gaard	6 Td. 6	Sk. »	Fdk. 1	Alb.	Hindsgavl.
1 do.	5 — »	— 2	— 1	—	do.
1 do.	5 — 2	— »	— »	—	do.
1 afbrudt Gaard .	5 — »	— 2	— 1	—	do.
1 do. do.	» — 5	— »	— »	—	do.
1 Gaard	4 — 6	— 2	— 2	—	Odense Provsti.
1 afbrudt Gaard .	6 — »	— »	— »	—	Præsten.
1 Gaard	11 — 2½	— »	— 2	—	Hindsgavl.
1 do.	11 — 2½	— »	— 2	—	do.
1 do.	11 — 2½	— »	— 2	—	do.
1 do.	11 — 2½	— »	— 2	—	do.

Brangstrup:

1 afbrudt Gaard .	5 — 5	— 1	— 1	—	Hindsgavl.
1 Gaard	6 — »	— 2	— 1	—	do.
1 do.	4 — 5	— 1	— 1	—	do.
1 do.	6 — 7	— 1	— 1	—	Henrik Bjelke.
1 do.	4 — 7	— 1	— 1	—	do.
1 øde Gaard	6 — 3	— 1	— 1	—	do.
1 Gaard	5 — 6	— »	— »	—	Fru Ide Lunge sal. Otto Scheels.

Summa 197 — 5 — 5 — 3 —

Deribl. afbr. og øde 36 — 6 — 1 — 1 —

og er det NB. derved mærkeligt, at Gadstrup aldeles ikke nævnes¹⁾).

1668 kongelig Befaling anlangende 2 Gaarde og 1 Boel i Nørre Aaby etc., som tilhører Hospitalet, og hvorimod Niels Banner erbyder at gengive visse Gaarde i Langsted, Villestofte, Paarup, Kjæng-Højrup og Voldtofte (Hoffm. 5, p. 171).

1680. Cancelliraad Jørgen Scheel til Broholm overlader Odense Gymnasium 1 Boel i Brangstrup her i Sognet (hvis Skyld anføres) mod en Gaard i Gudme (Hoffm. 5, p. 38—39).

1685 har Sognepræsten Hr. Frederik Alexandersen Trætte med

¹⁾ De 4 lige store Gaarde paa godt 11 Tdr. Hartkorn, som i denne Liste opføres under Byllerup, er sikkert Gadstrup-Gaardene; man har blot glemt at skrive Bynavnet.

sin Substitut (o: Degn) Jens Christensen Viingaard¹⁾ om en Toft, Præsten holdt sig til; men som i Følge Provstebogen af gammel Tid havde ligget og været brugt i Leje af Kirken til Degnebolet. Der var alt udtaget Provstestævning i Sagen, da Bispen stiftede Forlig (Bloch).

[1688 den nye Matrikul].

1707 savnes Sognet tillige med hele Vends Herred i de da indgivne Præsteberetninger.

1716 døde Sognepræsten Hr. Frederik Alexandersen og succederedes af sin Søn Hr. Jørgen Frederiksen, som omsider blev Provst, tilsidst afstod Kaldet [1745], men levede endnu 1748; var gift med Margrethe Hansdatter [Juul af Middelfart] og havde med hende [13 Børn, deriblandt] 2 Sønner, hvoraf den ene, Hr. Hans Juul Aabye, blev Sognepræst i Svanninge og den anden, Hr. Peder Jacob Aabye, Sognepræst i Sørslev.

1719 ejer Harridslevgaard 1 Gaard i Byllerup og 2 i Brangstrup.

1729 blev Hr. Peder [Hansen] Lunde beskikket til Medtjener og [1736 til] tilkommende Eftermand her i Kaldet . . .; han fik Hr. Jørgens] Datter [Anna Barbara], men døde 1744 . . .

[1735 sælger Hr. Jørgen Frederiksen Nørre Aaby Kirke til Frk. Sophia Amalia Reetz af Kjærby i Asperup Sogn].

1739 omtales Sognet ikke i Marmora danica.

1740 legerede Assessor Knud Mule til de 3 catechetiske Skoler i Odense, blandt mere ogsaa en Gaard i Nørre Aaby paa 7 Tdr. 5 Skp. 2 Alb., som svarer 15 Dl. aarlig (Hoffm. 5, p. 209—211).

S. A. blev ved Middelfart Skoles²⁾ Ophævelse Degnepensionen af disse Menigheder, som udgjorde 4 Dl., henlagt til Nyborg Skole (Fogtm. 4, 2, p. 79.)

[1740 angives Sogdenes Hartkorn til 364 Tdr. 7 Skp. 1 Alb. og Præstegaardens til 10 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk. 2 Alb.; Præstekaldets formentlige Indkomster til 3 à 400 Rdl.].

1744 døde [Kapellanen] Hr. Peder Lunde, og Hr. Julius [Pedersen] Trolle (f. i Sækkjøbing 1718, dim. fra Nakskov Skole 1738, Baccalaureus 1739, Attestats 1741) blev i hans Sted først til Vice-

¹⁾ Jens Christensøn, »Degn aff Oubye« blev jordet den 30. September 1716, »hensat i een fyr Kiste«.

²⁾ Den latinske Skole.

Pastor og siden til Sognepræst kaldet af Oberstlieutenant Gersdorff til Kjærsgaard; men døde 1763.

1755 indberetter forommeldte Sognepræst blot, at Nørre Aale Kirke tilhørte Oberstl. Gersdorff til Kjærsgaard, men Indslev Seigneur Jacob Wedel til Holsegaard.

1760 omtales Sognet i Hoffm. 5, p. 386, og p. 407 hedder det at Præsten er tillagt Afgiften af en Gaard i Byllerup, nemlig 1 Skpr. Byg, 1 Otting Smør, 2 Gæs og 2 Høns¹⁾.

1761 atfegnede Prof. Abildgaard det smukke Epitafium, som Præsten Hr. Alexander Christensen Sønderborg havde ladet opsætte 1650 med Portrætter af sig selv, sin Hustru Margrethe Frederiksdatter og sine 2 Sønner og 2 Døtre.

1763 døde Sognepræsten Hr. Julius Trolle [den 24. Februar 44 Aar gl.], og 5 Uger efter ham Stedets Degn Mads Peirup, som var gift med hans Søster.

S. A. kaldede Hr. Krigsraad Wedel til Holsegaard Hr. Meinhard Melhof Raffenberg til Sognepræst her paa Stedet.

1767 omtales Sognet i D. Atlas 3, p. 485.

1774 siges Sognet at have 26 Gaarde og Kirken at have Taarn (Atl. 6, p. 645).

1776 døde²⁾ Sognepræsten Hr. Meinhard Melhof Raffenberg (Adr. C. Efterretn. Nr. 25), og i denne Anledning blev Kapellane [hos sin Fader i Dreslette] Hr. Hans Mygind Sognepræst ved disse Menigheder (f. 1740 og en Søn af Hr. Jørgen Hansen M., Sognepræst i Dreslette). Han giftede sig 1777 med Enken³⁾ Maria Gregoria Philippine Hansdatter Arensbach Hvid (Adr. C. Efterretn. Nr. 13).

1806 angives Sognets tiendeydende Hartkorn for 176 Tdr. og Folkemængden for 464, der mest er Selvejere (Begtrup, p. 186).

1807 vidste Kapellane Hr. Ortmann intet om Soggenes Mærkværdigheder at indberette . . .

1830 hedder det, at Sognet har 177 Tdr. Hartkorn og over 550 Indbyggere, 30 større og mindre Gaarde og 40 Huse. Til Præstegaarden hører 113 $\frac{1}{4}$ Td. Land, matr. for 10 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk., og en skøn Have paa omtr. 6 Tdr. Land med et betydeligt Humle-

¹⁾ Denne Afgift, der ved Gavebrev af 1430 var skænket Præsten af Otte Skinkel, blev først afløst i dette Aar 1920.

²⁾ I en Alder af 41 Aar.

³⁾ 3: Raffenberg's Enke.

anlæg og en Plantning af hen ved 5000 amerikanske Popler. Sognets Jorder er gode, muldede, med Leer og Sand.

Endelig maa jeg endnu tilføje følgende: Nørre Aaby Præstegaard skal engang være brændt; men i hvilket Aar og i hvilken Præstes Tid erindrer jeg ikke mere, blot følgende Galanteri saavel af Præsten som af Greven paa Wedellsborg er ved denne Lejlighed bleven mig i Minde: Den grevelige Familie var en Sommer kommen hen til Præstegaarden i den Hensigt at plukke Kirsebær, hvoraf Præsten skal have haft en fortrinlig Sort; men da det nu blev Regnvejr og den yngre Del af den grevelige Familie blev højst utaalmodig over at vorde skuffede i den forventede Glæde, lod Præsten hemmelig sit Kirsebærtræ save om og stykkevis ved sine Karle indbære i Stuen, hvor nu Kirsebærplukningen med dobbelt Munterhed gik for sig. Da derpaa Præstegaarden brændte, skrev Greven den brandlidte Præst et Brev til omtrent af følgende Indhold: »Deres Velærværdighed sparede ikke Deres Træ, da jeg besøgte Dem; nu vil jeg ikke heller spare mine, da vor Herre har hjemsøgt Dem. De kan altsaa lade det fornødne Tømmer til Deres Præstegaards Bygning frit afhente i mine Skove.«